

Programma VAWOZ

Addendum bij BIJLAGE D

IEA Achtergrondrapport Omgeving

Datum: 13 februari 2026

Versie: 1

In opdracht van:

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	3
1.1	Waaron dit addendum	3
1.2	Leeswijzer	3
2	Regio Noordzee en grote wateren	4
2.1	Procesbeschrijving	4
2.2	Conclusie	4
3	Noord Nederland	5
3.1	Procesbeschrijving	5
3.1.1	Omgevingsproces in PAWOZ-Eemshaven.....	5
3.1.2	Omgevingsproces regio Noord-Nederland in programma VAWOZ.....	6
3.2	Conclusie	8
4	Regio Noord-Holland	9
4.1	Procesbeschrijving	9
4.2	Conclusie	11
5	Regio Zuid-Holland	12
5.1	Procesbeschrijving	12
5.2	Conclusie	13
6	Regio Noord-Brabant	14
6.1	Procesbeschrijving	14
6.2	Conclusie	16
7	Regio Zeeland	17
7.1	Procesbeschrijving	17
7.2	Conclusie	18

1 Inleiding

1.1 Waarom dit addendum

Het definitieve IEA deelrapport Omgeving dateert van juni 2025. Het is, samen met de overige onderzoeken en het hoofdrapport IEA/planMER, in definitieve vorm gedeeld met medeoverheden, om op basis van deze informatie hun regioadvies te kunnen opstellen.

Sindsdien heeft het omgevingsproces niet stilgelegen. In de periode na definitief worden van het deelrapport omgeving, zijn in de verschillende regio's nog verschillende (duidings-) gesprekken geweest met medeoverheden en omgevingspartijen. Omdat het deelrapport definitief is en niet wordt aangepast, wordt met onderhavig addendum alsnog inzicht geboden in het omgevingsproces na gereedkomen van de onderzoeken. Het gaat dan om de periode tussen zomer 2025 en april 2026, het moment van gereedkomen van het ontwerpprogramma. Relevante aandachtspunten uit dit addendum kunnen dan nog worden meegenomen in de afwegingen in het ontwerpprogramma dat vervolgens op 22 mei 2026 ter inzage wordt gelegd.

Het addendum bevat:

- Een procesbeschrijving: welke bijeenkomsten vonden plaats in de periode juli 2025 - april 2026, wat zijn de belangrijkste uitkomsten van die bijeenkomsten.
- Eventueel, bij nieuwe perspectieven, aanvulling op de thema's zoals weergegeven in het deelrapport Omgeving, definitieve versie juni 2025.
- Een beschrijving op hoofdlijnen van de belangrijkste aandachtspunten uit gevoerde één-op-één gesprekken.
- Eventuele aanvullende aandachtspunten naar aanleiding van overleg met landelijke natuurpartijen.

1.2 Leeswijzer

Dit addendum moet worden gelezen als oplegnotie op het definitieve deelrapport Omgeving (versie 3, d.d. 27 juni 2025). Het bevat:

- In de eerste paragraaf van de regiohoofdstukken een beschrijving van bijeenkomsten die plaatsvonden in de periode juli 2025-februari 2026 en de belangrijkste uitkomsten van die bijeenkomsten.
- In de tweede concluderende paragraaf eventuele nieuwe perspectieven of een aanvulling op de thema's, weergegeven in tabellen. In de tabellen komen alleen inzichten terug, die aanvullend zijn op of afwijken van de concluderende thema's uit Deelrapport Omgeving.

2 Regio Noordzee en grote wateren

Voor het schrijven hoofdstuk regio Noordzee, is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: verslagen van werksessies en aantekeningen van gesprekken met omgevingspartijen.

2.1 Procesbeschrijving

In de werkgroep Energie en Infrastructuur van het Noordzeeoverleg zijn resultaten uit de IEA en de eerste inzichten voor het ontwerpprogramma toegelicht. Het Noordzeeoverleg heeft met een brief haar bevindingen kenbaar gemaakt. In het ontwerpprogramma (hoofdstuk 6) wordt een verwijzing naar alle ontvangen adviezen opgenomen.

Overleg landelijke natuurorganisaties

PM

2.2 Conclusie

Het doorlopen proces voor de Noordzee heeft niet tot andere inzichten geleid, anders dan opgenomen is in het ontwerpprogramma.

3 Noord Nederland

Voor het schrijven van het hoofdstuk regio Noord-Nederland, is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: verslagen en onderzoeksrapporten uit PAWOZ-Eemshaven, verslagen van werksessies, omgevingsbijeenkomsten en aantekeningen van gesprekken met omgevingspartijen uit het omgevingsspoor van het vervolgonderzoek naar de Tunnel route.

3.1 Procesbeschrijving

Vooruitlopend aan het programma VAWOZ is het Programma Aansluiting Wind op Zee - Eemshaven (PAWOZ-Eemshaven) vastgesteld. In PAWOZ-Eemshaven onderzocht het ministerie van KGG, samen met de regio, de meest geschikte routes voor de aanlanding van Wind op Zee in Noord-Nederland. Daarbij werd gekeken naar mogelijke aanlandroutes voor windpark Doordewind en mogelijke toekomstige aanlandingen. Na het besluit van PAWOZ-Eemshaven op 16 juli 2025 zijn de routes voor mogelijke toekomstige aanlandingen onderdeel geworden van de besluitvorming binnen het programma VAWOZ. Voor kabelroutes zijn dit de Oude Westereems route en de Tunnel route. Voor waterstofroutes zijn dit de Ameland Wantij route, de Zoutkamperlaag route en de Tunnel route.

3.1.1 Omgevingsproces in PAWOZ-Eemshaven

Vanaf de aankondiging van PAWOZ-Eemshaven in 2021 en het definitieve besluit in de zomer van 2025 is er binnen PAWOZ-Eemshaven een uitgebreid participatieproces doorlopen met de regio¹. Op die manier is er zicht verkregen op verschillende belangen, vragen, zorgen en andere regionale ontwikkelingen. Deze inzichten zijn meegenomen in de besluitvorming van PAWOZ-Eemshaven. De aandachtspunten en adviezen die zijn gedeeld t.a.v. de routes voor mogelijke toekomstige aanlandingen worden meegenomen in de besluitvorming van het programma VAWOZ.

https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/pawozhttps://www.rvo.nl/sites/default/files/2025-02/Deelrapport-Omgeving-PAWOZ-Eemshaven-Ontwerpprogramma_1.pdfhttps://www.rvo.nl/sites/default/files/2025-02/Procesverslag-PAWOZ-Ontwerpprogramma.pdf

Hieronder volgt een korte opsomming van een aantal van de belangrijkste inzichten uit het omgevingsproces van PAWOZ-Eemshaven:

- Het belang van wind op zee voor de regionale ambities en economie wordt door de regio breed onderkend, ook voor de aanlanding van toekomstige windparken en de afspraken in Nij Begun over de aanlanding van wind op zee.
- De regio heeft zorgen over mogelijke effecten op o.a. het Waddengebied en hoogwaardige landbouwgronden als gevolg van de aansluiting van windpark Doordewind via de

¹ In het [participatieplan van PAWOZ-Eemshaven](#) is de wijze beschreven waarop overheden, bewoners, grondeigenaren, bedrijven en maatschappelijke organisaties betrokken zijn bij het programma. Het [deelrapport Omgeving](#) van de Integrale Effectanalyse van PAWOZ-Eemshaven biedt een overzicht van de zorgen, wensen en belangen die vanuit de omgevingspartijen zijn ingebracht. In het [procesverslag](#) is een verantwoording gegeven van de wijze waarop het ministerie van KGG belanghebbenden heeft betrokken bij de opstelling van het Programma.

Schiermonnikoog Wantij route, en heeft een voorkeur voor de oostelijke routes uit PAWOZ-Eemshaven, te weten de Tunnel route en de Oude Westereems route.

- De regio geeft daarbij het belang aan van het verder onderzoeken en uitwerken van de Tunnel route voor mogelijke toekomstige aansluitingen, parallel aan de projectprocedure van de Schiermonnikoog Wantij route. Een aantal regionale partijen, waaronder de regionale overheden, verzoeken de minister van KGG om beide opties mee te nemen in de projectprocedure van Doordewind.

In het besluit van PAWOZ-Eemshaven, heeft de minister van KGG een vervolgonderzoek en verdere uitwerking van de Tunnel route toegezegd voor de aansluiting van mogelijke toekomstige windparken. Dit vervolgonderzoek wordt samen met de regio uitgevoerd.

3.1.2 Omgevingsproces regio Noord-Nederland in programma VAWOZ

In lijn met de toezegging van de minister van KGG op de wens en adviezen van verschillende omgevingspartijen in PAWOZ-Eemshaven, is in de zomer van 2025 de doorontwikkeling van de Tunnelroute gestart. Uit PAWOZ - Eemshaven blijkt dat de Tunnelroute een complexe route is. Om de haalbaarheid daarvan nader te bepalen, is meer onderzoek nodig. De rapporten in PAWOZ – Eemshaven gaven al richting voor het type vervolgonderzoek wat benodigd is door de kennisleemtes te schetsen die helpen bij de inschatting van de haalbaarheid. Volgens de toezegging is erop ingezet om vanaf het eerste moment de doorontwikkeling in nauwe samenwerking met de regio te doen.

Kick-off vervolgfase Tunnel route

Om tussen Rijk en Regio het gezamenlijke beeld op te halen over de doorontwikkeling van de Tunnelroute heeft er op 11 september een Kick-off sessie plaatsgevonden voor omgevingspartijen. Verschillende organisaties hebben deelgenomen, zoals provincie Groningen, gemeente Het Hogeland, Waterschap Noorderzijlvest, Veiligheidsregio Groningen en Rijkswaterstaat. Tijdens deze bijeenkomst is teruggeblikt op wat er tot op dat moment was gedaan. Hierbij zijn de adviezen en reacties uit PAWOZ-Eemshaven op het vervolgproces voor de Tunnel route plenair met de aanwezigen besproken. De aanwezige organisaties hebben vervolgens gereflecteerd op het gepresenteerde plan van aanpak voor de doorontwikkeling en aandachtspunten meegegeven. Aan de hand daarvan is het vervolgproces verder vormgegeven en is de organisatievorm van het vervolgonderzoek met Rijk en Regio vastgesteld. Ook zijn er toevoegingen gedaan die de doorontwikkeling vollediger maken. Zo is er op verzoek van de aanwezigen een extra werkgroep opgericht die de maakbaarheid van de tunnelroute onderzoekt. Tenslotte hebben deelnemers toegelicht wat zij als grootste risico's en mogelijke kansen zien. Zo werd de krappe marktcapaciteit voor de aanleg van grote infrastructuurprojecten als mogelijk risico op de planning ingebracht, en het behouden van een robuust concept voor meerdere modaliteiten als een kans. De inbreng van de deelnemers heeft vervolgens een plek gekregen binnen één van de werkgroepen.

Programmamateam

Het belangrijkste overlegorgaan binnen de doorontwikkeling van de Tunnelroute is het Programmamateam. Het programmamateam ziet toe op de voortgang van het algehele proces. In het programmamateam zijn naast het ministerie van Klimaat en Groene Groei ook de provincie Groningen, TenneT, Gasunie, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Rijkswaterstaat vertegenwoordigd.

Werkgroepen

Onder het programmateam zijn verschillende werkgroepen opgestart (zoals de werkgroep intredepunt, werkgroep aanlandpunt en de werkgroep maakbaarheid. Daarnaast wordt er apart gesproken over de governance en financiering. De werkgroepen komen regelmatig bijeen en hebben als doel de Tunnel route verder uit te werken, risico's en alternatieven te onderzoeken en ontbrekende informatie uit te diepen. Per werkgroep zijn verschillende organisaties vertegenwoordigd. Zo nemen bijvoorbeeld provincie Groningen, gemeente Het Hogeland, TenneT en Gasunie deel aan werkgroep aanlandpunt en het ministerie van IenW en Rijkswaterstaat aan de werkgroep intredepunt. Daarnaast worden de gesprekken over governance en financiering gevoerd met de provincie Groningen, TenneT en Gasunie. In de werkgroepen wordt gezamenlijk gewerkt aan onder andere een actualisatie van de planning en kosten en worden het aanlandings- en intredepunt onderzocht. Bij de gesprekken over governance en financiering wordt er gekeken naar mogelijke organisatievormen en bijbehorende financieringsconcepten. Voor alle werkgroepen geldt dat er een goede onderzoeksopzet ligt, doordat de (regionale) medeoverheden, Rijkswaterstaat en de netbeheerders actief meedenken en dit traject gezamenlijk vorm wordt geven.

Een-op-een gesprekken

Naast de afstemming binnen de werkgroepen zijn daar waar nodig ook een-op-een gesprekken gevoerd met omgevingspartijen. Zo heeft er bijvoorbeeld afstemming plaatsgevonden met gemeente Schiermonnikoog, Groningen Seaports, het Waterschap Noorderzijlvest en Noordgastransport over de manier waarop zij betrokken worden in het vervolgonderzoek en/of over mogelijke raakvlakken tussen lopende projecten en de werkgroepen en bijbehorende onderzoeken naar de Tunnel route.

Regionaal Ambtelijk en Bestuurlijk Overleg

De eerste resultaten uit het vervolgonderzoek van de Tunnel route – een actualisatie van de planning en raming – zijn begin februari 2026 met de regio besproken in het Regionaal Bestuurlijk Overleg van programma VAWOZ. De resultaten zijn in de aanloop naar het RBO met de regionale overheden gedeeld en besproken. Ook is een stand van zaken over de lopende onderzoeken (bijvoorbeeld naar het aanlandings- en intredepunt, maakbaarheid, mogelijke organisatievormen en bijbehorende financieringsconcepten) gedeeld.

De regionale bestuurders hebben begrip voor de complexiteit van de Tunnelroute en kunnen de redenering onderbouwend aan de geactualiseerde planning volgen. Daarbij worden echter wel de zorgen genoemd over de aanlandingsmogelijkheden in de toekomst in Noord-Nederland, gezien de inzichten aanleiding geven de route niet als alternatief te beschouwen voor pVAWOZ. Hierbij wordt de koppeling gemaakt met de afspraken in Nij Begun, waarin staat dat 33% van de aanlandingen wind op zee moet plaatsvinden in provincie Groningen.

De resultaten van de lopende onderzoeken zijn voorzien in de zomer van 2026.

Vooruitblik Q1 en Q2 2026

Richting zomer 2026 zijn – naast de doorlopende activiteiten van het programmateam en de werkgroepen – ook verschillende omgevingsactiviteiten voorzien. Deze worden de komende periode nader ingevuld:

- Een omgevingsbijeenkomst op 10 maart 2026 om verschillende omgevingspartijen op de hoogte te brengen en te betrekken ten aanzien van de lopende onderzoeken.

- Terinzagelegging van het ontwerpprogramma, planMER en IEA pVAWOZ (mei – juli 2026) en informatiebijeenkomst in/nabij de Eemshaven (juni 2026) voor de brede omgeving over het ontwerpprogramma, planMER en IEA pVAWOZ.
- Een Regionaal Ambtelijk Overleg en Bestuurlijk Overleg (q2/Q3 2026) om de regionale overheden te informeren over de resultaten van het vervolgonderzoek.

3.2 Conclusie

Het omgevingsproces binnen regio Noord-Nederland is in een aantal opzichten anders dan het omgevingsproces dat wordt doorlopen binnen de andere regio's in programma VAWOZ. Dit komt bijvoorbeeld door het intensieve onderzoekstraject dat deels voorafgaand en parallel aan programma VAWOZ binnen PAWOZ-Eemshaven is doorlopen. Zoals beschreven in bovenstaand hoofdstuk, is in PAWOZ-Eemshaven ook een uitgebreid participatieproces doorlopen waarin de regio's hun zienswijzen en adviezen hebben gedeeld.

Sinds de afronding van PAWOZ-Eemshaven is - in lijn met de toezegging van de minister van KGG op de wens en adviezen van verschillende omgevingspartijen in PAWOZ-Eemshaven - de doorontwikkeling van de Tunnelroute gestart. Zoals in bovenstaand hoofdstuk toegelicht, wordt de doorontwikkeling ook weer in samenwerking met regionale organisaties uitgevoerd. Op deze manier is de regio betrokken in de onderzoeksofzet en de uitvoering hiervan. Dit heeft geleid tot belangrijke aanvullingen en aanpassingen in de onderzoekaankpak van het vervolgonderzoek.

Daarnaast hebben de betrokken regionale overheden in het kader van het regioadvies binnen het programma VAWOZ hun standpunten en adviezen nogmaals gedeeld. Deze komen (grotendeels) overeen met de belangrijkste standpunten uit het omgevingsproces van PAWOZ-Eemshaven, zoals beschreven onder hoofdstuk 3.1.1 van dit document. Daarbij geven de regionale overheden aan blij te zijn met hoe voortvarend de tunnelvariant wordt opgepakt door het ministerie van Klimaat en Groene Groei en de betrokken regionale organisaties. Voor een nadere beschrijving van het regioadvies wordt verwezen naar hoofdstuk 7.3 van het ontwerpprogramma.

Tijdens het Ambtelijk Overleg gaven de regionale overheden aanvullend aan zich zorgen te maken over de consequenties van de geactualiseerde planning en bijbehorende raming van de Tunnel route voor de alternatievenkeuze in programma VAWOZ, en daarmee de kansrijkheid van toekomstige aanlandingen in Noord-Nederland en de afspraken in Nij Begun.

4 Regio Noord-Holland

Voor het schrijven hoofdstuk regio Noord-Holland, is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: verslagen van werksessies en aantekeningen van gesprekken met omgevingspartijen.

4.1 Procesbeschrijving

In de periode juli 2025 tot februari 2026 zijn in regio Noord-Holland verschillende bijeenkomsten in het kader van Programma VAWOZ georganiseerd. Ook vonden er verdiepende een-op-een overleggen met omgevingspartijen plaats. In de tussentijd zijn de medeoverheden, onder coördinatie van Provincie Noord-Holland, in de gelegenheid gesteld hun advies uit te brengen over Programma VAWOZ, in samenhang met project 380 kV Netuitbreiding Noord-Holland Noord. Hiertoe is de IEA ter beschikking gesteld aan medeoverheden en heeft het projectteam van regio Noord-Holland waar gewenst een toelichting gegeven. Het definitieve regioadvies is op 19 december 2025 toegestuurd aan de minister van Klimaat en Groene Groei.

Onderstaand volgt een beschrijving van het participatieproces in genoemde periode en de belangrijkste bespreekpunten uit de verschillende overleggen. Relevante thema's die hieruit volgen, en die aanvullend zijn op het Deelrapport Omgeving zijn opgenomen in de tabel in paragraaf 4.2.

Ambtelijke en bestuurlijke overleggen

In de periode na juli 2025 zijn de ambtelijke overleggen gecontinueerd, voor zowel de Kop van Noord-Holland als Noord-Holland Zuid of voor de combinatie van beiden. Tijdens deze overleggen lag de nadruk op het duiden van de onderzoeksresultaten, zodat het kennisniveau van de medeoverheden goed genoeg was om hun bestuurders te informeren voor de totstandkoming van het regioadvies.

Bestuurlijk overleg 1 juli 2025

Tijdens een gecombineerd bestuurlijk overleg op 1 juli 2025, zijn zowel vanuit project 380 kV NNHN en Programma VAWOZ verdiepende presentaties gehouden over de onderzoeksuitkomsten van beide trajecten. Doel van dit bestuurlijk overleg was om de bestuurders van informatie te voorzien voor het opstellen van het gecombineerde regioadvies.

Bestuurlijk overleg 4 februari 2026

Op woensdag 4 februari is een gezamenlijk bestuurlijk overleg gehouden voor bestuurders uit de Kop van Noord-Holland en Noord-Holland zuid. Tijdens dit overleg heeft de gedeputeerde een toelichting gegeven op het regioadvies en de gehanteerde principes bij de totstandkoming van het advies. Rijkswaterstaat heeft een toelichting gegeven op de hoofdpunten uit haar advies. Vanuit KGG is het landelijk en regionaal beeld van het programma toegelicht, waarbij ook de samenhang met de besluitvorming van project 380 kV NNHN aan bod is gekomen. Reacties vanuit bestuurders die relevant zijn voor dit addendum, gingen over een eerlijke verdeling lasten energie infrastructuur, compensatie, klimaatbestendige keuzes en ruimtelijke inpassing. Deze wensen zijn breder dan Programma VAWOZ en gelden ook voor andere projecten in de regio. Daarnaast is er een duidelijke gedaan voor een samenhangend verhaal waarmee bestuurders naar hun bewoners kunnen.

Regiobeekkomsten 380 kV NNHN en Programma VAWOZ

In september zijn twee regiobeekkomsten georganiseerd door project 380 kV NNHN en Programma VAWOZ: één voor de regio Kop van Noord-Holland in de Grote Kerk in Alkmaar en één in het Zaanstad Theater voor regio Noord-Holland Zuid. Voor deze beekkomsten zijn professionele omgevingspartijen, dialoogpartners, raadsleden, statenleden en algemeen besturen uitgenodigd. Doel van de avonden was om de aanwezigen te informeren over de onderzoeksuitkomsten van de IEA van beide trajecten. Omdat het concept regioadvies ook aan raden, staten en algemeen besturen voorgelegd zou worden, konden raads- en statenleden zich tijdens deze beekkomsten laten informeren over de onderzoeksuitkomsten van beide trajecten.

Overleggen omgevingspartijen

Voor enkele aanlandopties binnen Noord-Holland waren, buiten de georganiseerde informatiemomenten om, aanvullende overleggen noodzakelijk. Zo is met de Dutch Datacenter Association (DDA) gesproken over de verdere vraagontwikkeling naar energie van datacenters in Nederland. Ook is gesproken over de mogelijkheden die datacenters zien om een bijdrage te leveren aan het oplossen van de problemen op het stroomnet, zoals het toepassen van flexibel vermogen, het gebruik van noodstroomvoorzieningen op waterstof of de inzet van batterijen et cetera.

Binnen Programma VAWOZ zijn opties voor een 700MW wisselstroom aanlanding in Noord-Holland verkend. Met als doel dat deze aanlanding vooraf zou gaan aan de 2 GW gelijkstroom aanlandingen uit Programma VAWOZ. Een mogelijke aansluitlocatie is het 150 kV station Velsen, op het terrein van Tata Steel Nederland (TSN). Momenteel wordt dit hoogspanningsstation gevoed door twee restgascentrales (van voorheen Vattenfall, nu van TSN) en door windparken Amalia en Offshore Windpark Egmond aan Zee (OWEZ). Omdat een 700 MW aansluiting pas mogelijk is als de centrales en de windparken afgekoppeld zijn, zijn verkennende gesprekken gevoerd met Shell en Eneco over de ontmanteling van hun windparken op zee en mogelijk hergebruik van hun kabeltracés (na ontmanteling) richting 150 kV Velsen, zodat 'werk met werk' gemaakt kan worden.

Met waterleidingbedrijf Puur Water en Natuur (PWN) en Provincie Noord-Holland is gesproken over de toekomst van de drinkwaterduinen Noord-Kennemerland in relatie tot een mogelijke aanlanding bij Castricum. Een kabel die aan land komt aan de kust bij Castricum, loopt vervolgens vlak langs deze (toekomstige) waterwingebieden. De aanleg van een kabel mag de strategische waterwingebieden niet hinderen.

In het kader van Mooi Nederland en naar aanleiding van een quickscan van Deltares naar de waterveiligheid in relatie tot project 380 kV Netuitbreiding Noord-Holland Noord en Programma VAWOZ, is samen het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Provincie Noord-Holland gesproken over aandachtspunten die spelen bij de realisatie van energie infrastructuur in de diepe Wieringermeerpolder. In de loop der tijd zijn veel functies toegevoegd aan de Wieringermeerpolder. Waar eerst landbouw overheerste, zijn de afgelopen jaren grootschalige kassencomplexen en datacenters toegevoegd. Omdat het een diepe polder is, is het de vraag of de dijknormering nog past bij economische waardeontwikkeling in de polder. Daarom verzoekt de regio om de dijknormering aan te passen aan het huidige en toekomstige ontwikkelingen nabij Agriport, zoals de mogelijke realisatie van het noordelijke hoogspanningsstation van project 380 kV NNHN en het converterstation ten behoeve van een aanlanding in het kader van Programma VAWOZ. Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is een normverhoging echter niet aan de orde op basis van de waardeontwikkeling. Bij

de eerst volgende periodieke herwaardering van de kering, wordt de norm van de kering samen met alle lokale bestuurders opnieuw afgewogen.

Regioadvies

Het gecombineerd uitgevraagd regioadvies voor project 380 kV Netuitbreiding Noord-Holland Noord en Programma VAWOZ is op 19 december 2025 toegestuurd aan de minister van KGG. De belangrijkste adviezen vanuit medeoverheden en hoe hiermee rekening wordt gehouden in het Programma, is terug te lezen in hoofdstuk 7 van het Programmadocument.

Het regioadvies is door de meeste medeoverheden ondertekend, behalve door Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en de gemeenten Beverwijk, Heemskerk, Zaanstad en Alkmaar. Zij hebben een aanvullende reactie gestuurd aan de minister van KGG. Dit is eveneens terug te lezen in hoofdstuk 7 van het programmadocument.

Vooruitblik eerste en tweede helft 2026

In de fase na februari 2026, richting de terinzagelegging van mei 2026, richt de communicatie vanuit pVAWOZ zich op de bredere omgeving. De gesprekken met OWEZ en Eneco worden voortgezet, om daarmee ook een eventueel VKA voor de 700MW aanlanding te kunnen staven. Daarnaast wordt, om ook tegemoet te komen aan de voorwaarden vanuit het regioadvies, onderzocht welke rol pVAWOZ kan hebben bij het ontwerpend onderzoek naar de hoogspanningsstations van project 380 kV NNHN. De ambtelijke overleggen worden richting deze bestuurlijke overleggen en uiteindelijk de terinzagelegging gecontinueerd, ook met het oog op de samenhang van Programma VAWOZ met raakvlakprojecten in de regio.

4.2 Conclusie

Sinds juli 2025 zijn er verschillende participatieactiviteiten met de omgeving georganiseerd en hebben een-op-een gesprekken met omgevingspartijen plaatsgevonden. Niet in alle gevallen heeft dit geleid tot nieuwe inzichten, maar had het vooral tot doel om het kennisniveau van omgevingspartijen op peil te krijgen. De belangrijkste aanvullende informatie die volgt uit de participatieactiviteiten is dat de gezamenlijke overheden, die het regioadvies hebben ondertekend, verzoeken om de dijknormering rond de Wieringermeerpolder te herevalueren.

5 Regio Zuid-Holland

Voor het schrijven hoofdstuk regio Zuid-Holland, is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: verslagen van werksessies en aantekeningen van gesprekken met omgevingspartijen.

5.1 Procesbeschrijving

Op basis van de onderzoeksresultaten in de Integrale Effectanalyse (IEA) en het proces richting het regioadvies is vanaf de zomer 2025 steeds duidelijker geworden dat het voor Programma VAWOZ in Zuid-Holland logisch kan zijn om rekening te houden met een voorkeursalternatief (VKA) Europoort, met een aanlanding in Hoek van Holland. Om direct belanghebbenden hierover tijdig zorgvuldig te informeren en te betrekken, hebben in Hoek van Holland participatieactiviteiten plaatsgevonden, ook in combinatie met andere projecten (waaronder Kernenergie), om gebiedskennis, zorgen en randvoorwaarden op te halen.

In dit traject is – mede op advies van de gemeente Rotterdam en in afstemming met het regionale projectteam – actief contact gezocht met de dorpsraad Hoek van Holland. In verschillende gesprekken geeft de dorpsraad aan dat het zich “overvallen” voelt door de opeenstapeling van grote plannen en projecten rond de haven, en dat het dorp zich vaak “niet gezien” voelt door de gemeente Rotterdam. De dorpsraad vraagt nadrukkelijk om helderheid over de eventuele gevolgen voor Hoekenezen, zoals geluid, vervuiling en cumulatie van ontwikkelingen. Daarnaast vraagt de dorpsraad om een concreet perspectief op versterking van de leefbaarheid, bijvoorbeeld via investeringen in toerisme en het ontwikkelen van een gebiedsvisie.

Op 18 september 2025 zijn tijdens het overleg Kleine Kernen deze punten verder besproken. Met de dorpsraad is afgesproken dat zij worden geïnformeerd over het regioadvies. Ook is afgesproken dat in de loop van 2026 (na de gemeenteraads- en dorpsraadverkiezingen) wordt besproken hoe de dorpsraad en de inwoners van Hoek van Holland verder betrokken worden bij het besluitvormingsproces en de eventuele vervolgfases, zoals de projectprocedure. Daarnaast is er contact met de ondernemersvereniging Hoek van Holland. In 2026 wordt ook dit overleg verder ingericht, passend bij de wensen en behoeften van de verschillende ondernemers in Hoek van Holland.

Vooruitblik eerste en tweede helft 2026

De komende periode ronden we de laatste fase van het participatieplan af en organiseren we het overleg- en communicatietraject rond het VKA Europoort, met extra focus op Hoek van Holland. We gaan nadrukkelijker “naar buiten”: de brede omgeving wordt actief geïnformeerd over wat het ontwerpprogramma wél en nog niet betekent, hoe de procedure loopt en hoe men straks op een toegankelijke manier een zienswijze kan indienen. Hiervoor worden verschillende communicatiemiddelen ingezet, zoals nieuwsbrieven en webinars (landelijk en regionaal).

Parallel daaraan zetten we het Europoort-overleg op om richting publicatie van het ontwerpprogramma tot een haalbaar en geborgd zoekgebied voor het converterstation te komen. Dat doen we via een-op-een mandaatchecks, een eerste (digitale) startbijeenkomst en vervolgens fysiek overleg, met een compacte stuurgroep en werkgroepen (ruimte/inpassing, techniek/planning, omgeving) en als doel in het voorjaar 2026 een document op te leveren dat aan het ontwerpprogramma kan worden toegevoegd.

Tot slot werken we samen met Havenbedrijf Rotterdam en Deltalinqs aan het organiseren/inhaken bij een bredere havendeekkende omgevingsdialog (Noordoever). Rond de terinzagelegging van het ontwerpprogramma.

5.2 Conclusie

Het omgevingsproces in de periode juli 2025 tot februari 2026 heeft niet geleid tot nieuwe inzichten ten opzichte van de thema's zoals opgenomen in de concluderende paragraaf van het Deelrapport Omgeving.

6 Regio Noord-Brabant

Voor het schrijven van hoofdstuk regio Noord-Brabant, is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: verslagen van overleggen en aantekeningen van gesprekken met omgevingspartijen.

6.1 Procesbeschrijving

In juni 2025 zijn de IEA en plan-MER gedeeld met de regionale partijen ten behoeve van het opstellen van het regioadvies. Voor de mogelijke aanlandingen in Moerdijk bestond deze groep uit zowel Noord-Brabantse als Zuid-Hollandse regiopartijen. De reden hiervoor is dat de routealternatieven richting Moerdijk over Zuid-Hollandse gronden gaan, terwijl de zoeklocaties voor de converterstations in Noord-Brabant zijn gesitueerd. De partijen en de aandachtspunten die in dit hoofdstuk worden beschreven, hebben daarom betrekking op Noord-Brabant en/of Zuid-Holland.

In de periode na juni 2025 – juli 2025 tot februari 2026 – is de omgeving op verschillende wijzen verder geïnformeerd over de ontwikkelingen binnen Programma VAWOZ. Tijdens deze ontmoetingen zijn eveneens geluiden opgehaald uit de omgeving. Waar mogelijk en nodig is deze informatie verwerkt in de stukken die na de IEA en plan-MER zijn opgesteld. Onderstaand volgt een beschrijving van het participatieproces in de bovengenoemde periode en de belangrijkste bespreekpunten uit de verschillende communicatiemomenten.

Brugnotities

De mogelijke aanlandingen van wind op zee in Moerdijk hebben veel raakvlakken met andere (energie)projecten in de regio Moerdijk, waaronder het project Net op Zee Nederwiek 3 (NW3) en het project 380/150/20 kV Port of Moerdijk (POM). De onderzoeksresultaten over de routealternatieven die binnen NW3 worden onderzocht, worden meegenomen in Programma VAWOZ. Doordat de mogelijke aanlanding(en) van Programma VAWOZ in Moerdijk moeten worden aangesloten op POM, heeft de locatiekeuze van POM invloed op de locatiekeuze en kabelroutes van VAWOZ.

Na de afronding van de IEA en plan-MER van Programma VAWOZ zijn de processen van de projecten NW3 en POM doorgegaan. Daar waar aanvullende informatie uit deze projecten nieuwe inzichten bood voor VAWOZ, zijn deze tot en met Q3 van 2025 opgeschreven in de Brugnotitie POM en de Brugnotitie NW3. Beide brugnotities dienen dus als aanvullende informatie op de IEA en plan-MER van Programma VAWOZ, voor de aanlanding(en) in Moerdijk.

Brugnotitie POM

In de Brugnotitie POM wordt de samenhang tussen POM en Programma VAWOZ uiteengezet. Vervolgens wordt beschreven welke locatie-combinaties tussen POM en pVAWOZ mogelijk zijn, en welke uitdagingen iedere combinatie met zich meebrengt. Een tussentijdse versie van de Brugnotitie is met de desbetreffende regiopartijen besproken op 28 augustus 2025. Vanuit de regiopartijen werd aandacht gevraagd voor de ontwikkelrichtingen die in het kader van Powerport regio Moerdijk worden onderzocht. Hier is in de definitieve versie gehoor aan gegeven. Op 9 september 2025 is de definitieve versie van de Brugnotitie POM overgedragen aan de regiopartijen. De definitieve versie van de Brugnotitie POM is bijgevoegd als bijlage van het ontwerpprogramma.

Brugnotitie NW3

De Brugnotitie NW3 geeft een duiding aan de lopende onderzoeken van NW3 in het licht van VAWOZ. Het gaat hierbij voornamelijk om aanvullende informatie over het routealternatief Binnenwateren. De definitieve versie van de Brugnotitie NW3 is op 30 oktober 2025, tijdens het ambtelijk overleg, overgedragen aan de regiopartijen. Op dit moment zijn de onderzoeken van NW3 nog niet afgerond. Dit betekent dat er in de Brugnotitie NW3 geen definitieve conclusies zijn getrokken.

Ambtelijk en Bestuurlijk overleg

Op 30 oktober 2025 vond het ambtelijk overleg Noord-Brabant plaats. Hierbij waren ook de betrokken Zuid-Hollandse partijen uitgenodigd. Aangezien de Brugnotitie POM al eerder was overgedragen, lag tijdens dit overleg de nadruk op de Brugnotitie NW3. Hierbij werd de inhoud van de brugnotitie toegelicht, maar eveneens aangegeven welke vragen (nog) onbeantwoord blijven. Daarnaast werd er vooruitgekeken op het bestuurlijk overleg en de totstandkoming van het regioadvies.

In navolging op het ambtelijk overleg, vond op 12 november 2025 het bestuurlijk overleg Noord-Brabant plaats. Ook hier waren de betrokken Zuid-Hollandse partijen bij aanwezig. Tijdens dit overleg werd een toelichting gegeven op de Brugnotitie POM en Brugnotitie NW3. Hierbij werd ook stilgestaan bij de laatste ontwikkelingen van de Powerport regio Moerdijk. De regio benadrukte nogmaals de verschillende afhankelijkheden waarmee VAWOZ te maken heeft, en pleit ervoor een integrale benadering te behouden.

Op 20 januari en 5 februari 2026 hebben voorlopig de laatste ambtelijke respectievelijk bestuurlijke overleggen voor Noord-Brabant (inclusief Zuid-Hollandse partijen) plaatsgevonden. Tijdens deze overleggen werd een appreciatie gegeven op het advies van de regio, en het advies van Rijkswaterstaat. Daarnaast werd stilgestaan bij het landelijk beeld van VAWOZ en het vervolgproces. In maart 2026 heeft ter afronding het landelijke bestuurlijk overleg van VAWOZ plaatsgevonden.

In de daaropvolgende periode stond de voorbereiding op de terinzagelegging, en de terinzagelegging zelf, van het ontwerpprogramma VAWOZ centraal. In deze periode zijn nieuwe communicatiemomenten georganiseerd waarbij de omgeving werd geïnformeerd over de onderzoeksresultaten van VAWOZ en het ontwerpprogramma. Daarnaast krijgt de omgeving de mogelijkheid om tijdens de periode van de terinzagelegging hun beelden, zorgen en opmerkingen terug te leggen bij VAWOZ, voordat het programma definitief wordt vastgesteld.

Informatiebijeenkomsten

Van 5 september tot en met 16 oktober 2025 lag het Voornemen en Voorstel voor Participatie, het Participatieplan en de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau van het project Delta Rhine Corridor-west ter inzage. Op 2 oktober was hierover een informatiebijeenkomst in Zevenbergen, Moerdijk. Bij deze bijeenkomsten waren ook andere raakvlakprojecten vanuit het Rijk, waaronder Programma VAWOZ, aanwezig. Tijdens deze bijeenkomst zijn verschillende gesprekken gevoerd met de omgeving over hun vragen betreffende Programma VAWOZ. Deze vragen gingen voornamelijk over wat VAWOZ precies inhoudt, hoe het proces in elkaar zit en wat voor gevolgen een aanlanding kan hebben voor de omgeving.

In aanloop naar deze informatiebijeenkomst heeft Programma VAWOZ alle stads- en dorpsstafels van de gemeente Moerdijk expliciet uitgenodigd om bij deze informatiebijeenkomst aanwezig te zijn. Dit

als antwoord op het verzoek vanuit de stads- en dorpstafels om alle energieprojecten vanuit het Rijk in één keer te kunnen bespreken. Deze behoefte werd uitgesproken tijdens het overleg dat Programma VAWOZ samen met POM met de stads- en dorpstafels heeft gehouden op 7 april 2025.

Overleggen met Omgevingspartijen

Samen met een aantal andere raakvlakprojecten worden regelmatig gesprekken gevoerd met (Z)LTO. Tijdens deze overleggen brengt Programma VAWOZ (Z)LTO op de hoogte van de stand van zaken, en worden inhoudelijke en procesmatige vragen beantwoord. Daarnaast voorziet (Z)LTO VAWOZ van nieuwe inzichten op het gebied van omgevingsmanagement en communicatie richting agrariërs. Zo is aangegeven dat er vanuit agrariërs behoefte is om naast een informatiemarkt ook in een meer gezamenlijke communicatievorm een gesprek te organiseren, waarbij men kan leren van elkaars vragen, en informatie kan uitwisselen met gelijkgestemden.

Regioadvies

Op 19 december 2025 was de deadline voor alle regio's voor het toesturen van hun regioadvies. Op 17 december 2025 heeft het Ministerie van KGG het regioadvies van Noord-Brabant ontvangen. Dit advies is in gezamenlijkheid opgesteld door de Noord-Brabantse en Zuid-Hollandse regiopartijen en betreft informatie over zowel de kabelroutes en zoekgebieden voor converterstations als de zoekgebieden voor grootschalige elektrolyse. Deze informatie is meegenomen bij het opstellen van het VKA van Noord-Brabant (Hoofdstuk 9 van het Programmadocument). Het volledige advies van de regio is toegevoegd als bijlage van het Programmadocument.

6.2 Conclusie

Na de oplevering van het IEA en plan-MER aan de regiopartijen, heeft de communicatie richting de omgeving niet stilgestaan. Wel is deze in een andere fase gekomen waarbij er vooral werd gesproken met de partijen die betrokken waren bij het regioadvies. Hierbij zijn geen nieuwe inzichten naar voren gekomen. Wel is nogmaals aandacht gevraagd voor de integraliteit van de energieprojecten en de ontwikkelingen die op andere tafels spelen. Hier is in het Deelrapport Omgeving al aandacht aan besteed. In de fase na februari 2026, richting de terinzagelegging van mei 2026, is de communicatie vanuit VAWOZ meer uitgebreid, waarbij de bredere omgeving een meer centrale plek heeft gekregen.

7 Regio Zeeland

Voor het schrijven hoofdstuk regio Zeeland, is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: verslagen van werksessies en aantekeningen van gesprekken met omgevingspartijen.

7.1 Procesbeschrijving

In juni 2025 zijn de IEA en plan-MER gedeeld met de regionale partijen. Daarbij is de uitvraag gedaan voor het opstellen van een regioadvies. De provincie Zeeland trok dit proces waarin de betrokken gemeenten en het waterschap Scheldestromen betrokken zijn. Rijkswaterstaat heeft vervolgens ook een advies uitgebracht op de uitgebrachte onderzoeken. Het regioadvies is al in oktober opgeleverd. De contacten die vanuit KGG en TenneT met omgevingspartijen, waaronder dorpsraden, plaatsvinden liepen deze periode door.

Integrale projectaanpak (IPA)

In de omgeving is er behoefte om samenhang te zien tussen de verschillende energieprojecten. Zowel qua besluitvorming, mogelijkheden tot inspraak, en impact op de omgeving. Meest directe samenhang zit tussen projecten 380kV Zeeuws-Vlaanderen, locatiestudie nieuwbouw kernenergie en VAWOZ. Hier is afgelopen maanden verder aan gewerkt. Voor besluitvorming bij bestuurders konden hierdoor scenario's worden voorbereid. Via brugnotities is in beeld gebracht wat een besluit over het ene project betekent voor de andere twee.

Ambtelijk en Bestuurlijk overleg

Ambtelijk en bestuurlijke ontmoetingen gingen deze periode door. Inclusief de interactie tussen de procedures van 380kV en nieuwbouw kernenergie en hoe de regio hierin betrokken werd. Op 27 augustus vond, in samenwerking met TenneT, een locatiebezoek plaats georganiseerd voor het AO in het bezoekerscentrum voor de aanlandingen bij de Veerse Gatdam, IJmuiden Ver Alpha en Nederwiek 1. 5 september vond een dergelijk bezoek plaats met het bestuurlijk overleg Zeeland. Juist op dat moment werden er boringen uitgevoerd. Dat gaf een goed gevoel bij de omvang en impact van een dergelijk project.

Overleg Vlaamse stakeholders

Op 5 november is er een overleg geweest met de Vlaamse stakeholders, Gemeenschappelijke Nautische Autoriteit, departement MOW, Port of Antwerp en VNSC. Een concluderend overleg waarin toegelicht werd welke routes onderzocht zijn en hoe de belangen van deze partijen daarin betrokken zijn.

Overleg grondeigenaren en ZLTO

In de polders bij Biervliet, in Zeeuws-Vlaanderen, is intensief overleg met burgers en bedrijven in het kader van omgevingsmanagement voor de projecten 380kV en nieuwbouw kernenergie. Dat betreft een huidig landbouwgebied. In de gesprekken worden ook de mogelijke locaties en tracés voor VAWOZ betrokken en de mogelijke impact op het agrarisch belang. Er blijken ook veel vragen over de gewijzigde wetten om energieprojecten te kunnen versnellen. Waaronder aanpassing rond de gedoogplicht voor onderzoeken en metingen.

7.2 Conclusie

Gesprekken hebben geleid tot brede consensus over het door de regio uitgebrachte advies wat betreft voorkeurstracé. Dat bleek goed in lijn met advies van Rijkswaterstaat en de Vlaamse belangen.